

VÝSKYT CHRÁSTALA NEJMENŠÍHO (*PORZANA PUSILLA*) V NÁRODNÍ PŘÍRODNÍ REZERVACI BOHDANEČSKÝ RYBNÍK

The occurrence of Baillon's crake (*Porzana pusilla*) in the Bohdanečský Pond National nature reserve

Milan RŮŽIČKA

Správa CHKO Železné hory, Náměstí č.p. 317, 538 25 Nasavrky;
e-mail: milan.ruzicka@nature.cz

Chrástal nejmenší (*Porzana pusilla*) je pták hnízdící v mokřadních oblastech. Hlavním areálem jeho výskytu v Evropě je v současné době oblast severně od Černého a Kaspického moře. V ostatních částech Evropy je jeho výskyt ostrůvkovitý (HEINZEL *et al.* 1995, ŠŤASTNÝ *et al.* 2006). V sousedních zemích hnízdí nepravidelně pouze v Německu. Jeho hnízdění nebylo dosud v České republice spolehlivě prokázáno. V posledních desetiletích byl zjištěn nejčastěji na jižní Moravě, konkrétně na soutoku řeky Moravy a Dyje (roky 2001–2003). Z Čech je v literatuře uváděno poslední pozorování z roku 1992 z lokality Soos u Františkových lázní (HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005, ŠŤASTNÝ *et al.* 2006). Na stránkách České společnosti ornitologické (www.birdlife.cz) je uvedeno pouze neověřené pozorování ze severní Moravy (Bartošovice) ze dne 1.5.2010. Tah chrástala nejmenšího probíhá v podmínkách střední Evropy nejčastěji v dubnu, na podzim byl zastížen až do října. Hnízdí od konce května do začátku července nejčastěji v zaplavených ostricových porostech promísených s ostrůvkou rákosu. Volání samce z dále připomíná hlas skokana zeleného (*Rana esculenta*), často se přirovnává k hlasu pomalu se otáčející dětské řehtačky (HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005). V tomto příspěvku popisují pozorování chrástala nejmenšího v Národní přírodní rezervaci Bohdanečský rybník (NPR). Daná lokalita leží v Polabské nížině při severozápadním okraji města Lázně Bohdaneč (kvadrát 5959–5960, koordináty 50°5'35"N, 15°40'18"E, nadmořská výška 220 m). Na obdobném území jako NPR byla vymezena Ptačí oblast Bohdanečský rybník, jejímž předmětem ochrany je populace chrástala kroupnatého (*Porzana porzana*) a jeho biotop.

V NPR jsem v hnízdění sezóně roku 2010 prováděl v rámci programu sledování druhů přílohy č. 1 Směrnice Rady 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků organizovaném Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky sledování stavu populace chrástala kroupnatého. Kontroly proběhly 1x za dva týdny od května do poloviny července (URBÁNEK 2006). V terénu jsem používal k provokaci aktivity chrástalů nahrávku firmy Pelz-Biophon (1993). Při každé návštěvě jsem v podvečerních a nočních hodinách procházel všechny vhodné biotopy, jimiž jsou zde především podmáčené vlhké louky na severu a východě území. V NPR navazuje v lučních ekosystémech na vodní plochu rybníka celá řada (hydrosérie) společenstev pobřežních rákosin (*Phragmites communis*), vysokých ostric (*Magnocaricion elatae*, *Caricion gracilis*), rašelinných luk (*Caricion lasiocarpae*, *Caricion fuscae*, *Caricion davallianae*) (PRAUSOVÁ 2004). Ostricové louky jsou v rámci péče o toto chráněné území pravidelně 1x – 2x ročně koseny. Na jaře roku 2010

byly louky na severovýchodě území, v tzv. Dolanské zátoce a kolem obnoveného rybníku Matka, vlivem hojných dešťů a vysoké úrovně vody zadržené v Bohdanečském rybníce zcela zatopeny. Výška vodního sloupce na loukách dosahovala až 40 cm.

Při kontrolách jsem se z důvodu omezení rušení ptáků pohyboval při okrajích rezervace. Při kontrole dne 21.5.2010 probíhající v době od 20.30 do 24.00 byla jasná noc a teplota na začátku noci 20°C. Již při příchodu do rezervace od obce Dolany mne zaujal neobvyklý hlas, který se podobal hlasu skokana zeleného, ale při tom se zřetelně od něj odlišoval. Hlas se ozýval z centrální části ostrčicové louky s expandujícím rákosem obecným (*Phragmites australis*), severně od olšového lesíku na rozhraní louky a rákosového porostu. Srovnáním s nahrávkou hlasu chřástala nejmenšího bylo zřejmé, že jde o volajícího samce tohoto druhu. Přesnější lokalizaci volajícího samce jsem provedl poslechem z několika míst při okrajích rezervace. Poté jsem nahrávku hlasu chřástala nejmenšího opakovaně přehrál z místa na západním okraji louky. Po několikerém hlasitém přehrání hlasu začal samec na nahrávku reagovat – ozval se povětšinou krátce po jejím skončení. Zdálo se, že během přehrávání se ke mne částečně přiblížil. Celá komunikace mezi mnou a volajícím samcem trvala asi čtvrt hodiny. Po té, když jsem se začal věnovat jiným druhům zde v minulosti prokázaných chřástalů (chřástal kropenatý, chřástal vodní *Rallus aquaticus*, chřástal malý *Porzana parva*), pták na nějaký čas umkl. Zhruba za půl hodiny se ozval samec chřástala nejmenšího z jiného místa, vzdáleného od původního místa cca 100–150 m více na východ. Vzhledem k tomu, že za celou dobu mé přítomnosti jsem neslyšel současný, nebo téměř současný hlas dvou chřástalů nejmenších, nebylo možno s jistotou určit, zda jde o stejného volajícího samce nebo o samce dva. Domnívám se však, že přítomnost dvou samců na lokalitě nelze vyloučit. Při kontrole téhož dne (21.5.2010) jsem na louce v Dolanské zátoce zjistil také výskyt nejméně 6 volajících samců chřástala vodního. Při následující kontrole pak byli zjištěni rovněž tři samci chřástala kropenatého.

Při předcházející kontrole dne 11.5.2010, ani při následné kontrole dne 29.5.2010, či při dalších kontrolách se již chřástal nejmenší neozval. V literatuře (HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005) se však uvádí, že doba po kterou se samec ozývá, trvá pouze dva týdny. Jeho nezjištění v jiných termínech proto neznamená, že z rezervace odletěl. Případné hnízdo jsem především z důvodu nerušení hnízdicích ptáků nehledal. NPR byla vyhlášena za účelem ochrany hnízdicích populací mokřadních ptáků, proto je nutné zde zachovat zvláště v době hnízdění co největší klid.

Toto pozorování bylo akceptováno faunistickou komisí České republiky pod č.j. FK 45/2010.

Souhrn

V hnízdní sezóně roku 2010, konkrétně dne 21.5.2010 byl v Národní přírodní rezervaci Bohdanečský rybník zjištěn výskyt jednoho volajícího samce chřástala nejmenšího (*Porzana pusilla*). Výskyt druhého samce je předpokládán na základě okolností pozorování. Jde o první publikovaný údaj z východních Čech.

Summary

In nesting season of 2010, specifically on May 21 was detected the occurrence of one calling male of Baillon's crane (*Porzana pusilla*) in the Bohdanečský Pond National nature reserve. The occurrence of second male is expected in the circumstances of observation. This is the first published figure of eastern Bohemia.

Literatura

- HEINZEL H., FITTER R., PARSLow J. 1995: Birds of Britain & Europe with North Africa & the Middle East. Collins Pocket Guide. *Saxon Photolitho Ltd, Norwich, UK.*
- HUDEC K. & ŠŤASTNÝ K. (eds.) 2005: Fauna ČR Ptáci – Aves 2/I. *Academia, Praha.*
- PRAUSOVÁ R. (eds.) 2004: Plán péče o NPR Bohdanečský rybník na období 2005–2014. Nепublikováno. *AOPK ČR, Pardubice.*
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. & HUDEC K. 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČR. *Aven-tinum, Praha.*
- URBÁNEK L. 2006: Chřástal kropenatý (*Porzana porzana*). Metodika monitoringu ptáků. Nепublikováno. *AOPK ČR, Praha.*

Došlo: 4. 4. 2011

